

Utkast till regeringens proposition om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga, sammandrag av utlåtandena

Allmänt

Utkastet till regeringens proposition om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga var på remiss 16.5.2025–13.6.2025. Inom utsatt tid inkom nio utlåtanden av riksdagens justitieombudsmans kansli/biträdande justitieombudsman Maija Saksli, Finlandssvenska teckenspråkiga rf., Riksarkivet, Finlands Dövas Förbund rf, justitiekanslersämbetet, undervisnings- och kulturministeriet, Föreningen Finlands Dövblinda rf/Arbetsgruppen för påverkan och övervakning av rättigheter, dataombudsmannen och statsrådets kansli.

I utlåtandena förhåller man sig på ett allmänt plan positivt till den lagstiftning som presenteras i utkastet. Remissinstanserna lyfter till vissa delar fram behovet av att precisera och komplettera den reglering som föreslås i propositionen eller dess motivering. Dessutom lyfter utlåtandena fram synpunkter på processens genomförandefas.

Sammanfattning av utlåtandena

Riksdagens justitieombudsmans kansli/riksdagens biträdande justitieombudsman (JO) anser att det är positivt att det föreslås att sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga regleras entydigt och exakt. JO anser att utkastet bör vidareutvecklas genom att precisera motiveringen i fråga om tillämpningen av de allmänna lagarna om offentlig förvaltning och se över utformningen av 1 §, genom att reglera sekretariatets administrativa ställning inom justitieministeriet och genom att fastställa grunderna för den administrativa ställningen och sekretariatets tjänsteansvar samt genom att precisera när sekretariatets verksamhet avslutas. JO lyfter dessutom fram att sekretariatets insamling av

information enligt utkastet endast gäller en del av dess uppgift, och att om insamlingen av information behöver omfatta hela uppgiften bör detta beaktas på författningsnivå.

Finlandssvenska teckenspråkiga rf. (FST) anser att lagen möjliggör en viktig samhällelig process och önskar att lagförslaget i och med remissvaren förtydligas ytterligare och att processen kommer igång på ett säkert sätt och skyddar individens rättigheter. Dessutom lyfter FST fram synpunkter i anslutning till genomförandet av processen, såsom den centrala betydelsen av språkliga rättigheter och information till dem som ska intervjuas och att även personer som flyttat till Sverige bör höras i processen.

Riksarkivet (RA) bedömer att förhållandet mellan arkivering och dataskyddslagstiftning har beskrivits på ett heltäckande sätt i propositionen samt att en ändamålsenlig behandling av uppgifterna har beaktats under hela processen. RA anser att det i fråga om begränsningar i användningen inte finns behov av specialbestämmelser och att det i motiveringen kan vara befogat att förtydliga att inspelningar av höranden blir myndighetshandlingar på vilka offentlighetslagen tillämpas och som kan arkiveras på det sätt som föreskrivs i arkivlagen (dvs. de förblir inte i enbart sekretariatets kännedom). RA anser att förhållandet mellan tidpunkten för arkiveringen och fastställandet av förvaringstiden enligt 21 § 1 mom. 2 punkten i informationshanteringslagen ännu bör bedömas.

Finlands Dövas Förbund rf har ansett att växelverkan i lagberedningen är en god grund för processen och uttrycker sitt stöd för lagens syfte, regleringen av sekretariatets ställning och uppgifter, sekretariatets rätt till information och att lagen innehåller flexibilitet i fråga om tidpunkten för när arbetet slutförs. I fråga om datainsamlingen anser Finlands Dövas Förbund dock att det är viktigt att beakta möjligheten att samla in information om försoningsuppgiften. Dessutom fäster Finlands Dövas Förbund uppmärksamhet vid personernas möjlighet att begära att deras uppgifter raderas, att de som ska höras informeras på ett heltäckande sätt och att användningen av uppgifterna är transparent, språken i genomförandet av processen samt att rätten till information begränsas till endast absolut nödvändiga uppgifter och att de erhållna uppgifterna beläggs med sekretess.

Justitiekanslersämbetet anser att motiveringen i propositionen bör kompletteras i fråga om den föreslagna lagens förhållande till den övriga lagstiftningen och att propositionen behöver förtydligas även i fråga om regleringen av styrgruppen och avslutandet av sekretariatets verksamhet. Motiveringen till propositionen bör också preciseras till vissa delar, bland annat i fråga om tjänsteansvar.

Undervisnings- och kulturministeriet (UKM) anser att motiveringarna bör preciseras i fråga om förslagets förhållande till övrig lagstiftning och lyfter fram den reform av arkivlagstiftningen som är under beredning.

Finlands Dövblinda rf/Arbetsgruppen för påverkan och övervakning av rättigheter (Dövblinda) anser att lagutkastet tydligt styr genomförandet av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga. Dövblinda anser att förslaget bör vidareutvecklas så att även information om försoning kan samlas in och arkiveras och fäster uppmärksamhet vid

radering av personuppgifter enligt artikel 17 i dataskyddsförordningen, slutrapportens språk och tillgänglighet samt information till dem som deltar i hörandet. Dövblinda instämmer dessutom i Finlands Dövas Förbunds utlåtande.

Dataombudsmannen anser det vara positivt att man i utkastet till regeringens proposition har fäst stor uppmärksamhet vid skyddet av personuppgifter. Dataombudsmannen lyfter fram behovet av att precisera formuleringen i 4 § i fråga om från vem information kan samlas in och lyfter fram punkter på vilka beskrivningen av dataskyddslagstiftningen kan kompletteras i motiveringen. Dataombudsmannen föreslår också att man vidarebearbetar till vilka delar det är nödvändigt att arkivera teckenspråkiga inspelningar och om anonymiserade transkriptioner kan utarbetas för arkiveringen. Dataombudsmannen anser det önskvärt att den registrerades rätt att bli bortglömd kan tillgodoses i så stor utsträckning som möjligt.

Statsrådets kansli fäster uppmärksamhet vid att materialet från sekretariatet ska kunna överföras direkt till Riksarkivet i arkiveringsskedet, varvid personuppgiftsansvaret för materialet överförs samtidigt som materialet till Riksarkivet.

Kort sammanfattning av de viktigaste preciserings- och kompletteringsbehoven som framförts i utlåtandena punktvis:

1 §

- se över formuleringen "till den del det behövs" i paragrafen (JO)
- förhållandet till övrig lagstiftning som beskrivs i motiveringen (JO, Justitiekanslersämbetet, UKM)

2 §

- bestämmelsen bör kompletteras så att den motsvarar det som konstaterats i motiveringen, nämligen att "sekretariatet administrativt är en del av justitieministeriet" (JO)
- sekretariatets tjänsteansvar och organisatoriska ställning bör behandlas i motiveringen/motiveringen till lagstiftningsordningen (JO, Justitiekanslersämbetet)
- styrgruppens ställning, uppgifter och sammansättning förblir oklara och det bör övervägas om det borde föreskrivas om mandatperioden och avslutandet av verksamheten (Justitiekanslersämbetet, även JO fäster uppmärksamhet vid styrgruppens roll)

4 §

- precisering av bestämmelsen till exempel genom att i författningstexten skriva ut vilka personer sekretariatet kan begära information av (Dataombudsmannen)
- insamling av information bör också vara möjligt i fråga om försoningsdelen av uppgiften (Dövas förbund, Dövblinda, även JO har fäst uppmärksamhet vid att frågan kan behöva regleras)

8 §

- förhållandet mellan tidpunkten för arkiveringen och förvaringstiden enligt informationshanteringslagen (RA, SRK)
- förtydligande av när sekretariatets verksamhet avslutas (JO, Justitiekanslersämbetet)

I fråga om motiveringarna dessutom:

- ställningen för inspelningar av höranden som myndighetshandlingar (RA)
- precisering av handlingars sekretess till vissa delar i motiveringen (JO, Justitiekanslersämbetet)
- behandlingen av sekretariatets rättsliga natur i motiveringen till lagstiftningsordningen (i synnerhet Justitiekanslersämbetet)
- språkliga rättigheter och språken i slutrapporten (FST, Finlands Dövas Förbund, Dövblinda), slutrapportens tillgänglighet (Dövblinda)
- information till dem som ska höras om behandlingen och arkiveringen av uppgifter (FST, Finlands Dövas Förbund, Dövblinda)
- en deltagares rätt att begära att material som gäller hen tas bort (Dövas förbund, Dövblinda, Dataombudsmannen)